

A GYEREKIRODALOM ELSŐ AKCIÓKÖNYVE

J. K. Rowling: Harry Potter és a bölcsek köve
Animus, 1999. 286 oldal, 999 Ft

J. K. Rowling: Harry Potter és a titkok kamrája
Animus, 2000. 316 oldal, 1390 Ft

J. K. Rowling: Harry Potter és az azkabani fogoly
Animus, 2000. 398 oldal, 1590 Ft

J. K. Rowling: Harry Potter és a Tűz Serlege
Animus, 2000. 688 oldal, 2390 Ft
A köteteket fordította: Tóth Tamás Boldizsár

1997 óta soha nem tapasztalt világsiker veszt körül egy gyerekkönyvsorozat. Az évenként megjelenő HARRY POTTER-könyvek nemcsak a gyerekekből váltanak ki példátlan érdeklődést, hanem a felnőttekből is. A hétközetesre tervezett sorozat első négy kötetét kétszáz nyelvre fordították le, négy év alatt 45 millió példány fogyott el belőlük szerzte a világon, a negyedik kötetből a megjelenés napján óránként 150 példányt adtak el Nagy-Britanniában (éjfélről kezdve sorban álltak érte az emberek), és ugyanezen a napon 357 ezer internetes megrendelés érkezett a kiadóhoz. Magyarországon az első három kötet eladott példányszáma meghaladta a százezret. Angliában a felnőtt olvasók számára a Bloomsbury Kiadó „felnőttborítós” változatot is tervezett, hogy a tömegközlekedési eszközökön HARRY POTTER-t olvasó felnőttek se kerüljenek furcsa pillantások kereszttüzébe. Az 1997-ben megjelent első kötet elnyerte a gyermekkönyveknek járó legtekintélyesebb brit kitüntetést és még számos „év könyve” díjat, a nemzetközi bestsellerlistákon pedig minden frissen megjelenő Rowling-kötet hosszú hetekig az első helyen áll a felnőtt- és a gyerekkönyvek kategóriájában egyaránt. A világon mindenütt tucatcsám alakulnak a Harry Potter-klubok (Magyarországon is van már jó néhány), az interneten Harry Potter-rajongók fóruma működik, ahol az olvasók eszmecsere-t folytatnak a szereplők jellemétől kezdve a nevek helyes ejtésén át a mű esztétikai megítéléséig. Az ötödik és a hatodik kötet jövő évi megjelenése között az író nő pótkötetek kiadását tervezi: az

egyik A KVIDDICS ÉVSZÁZADAI címet viseli majd (a kviddicsről később még lesz szó), a másik A FANTASZTIKUS LÉNYEK ÉLŐHELYEIT mutatja be. Egyébként mindkét könyvcím felbukkan a történetben mint a varázslótanoncok számára ajánlott vagy kötelező olvasmány, és az olvasmánylistán szereplő könyvek alapján nem lepődnek meg további pótkötetek kiadásán sem. (Például: A LÁTHATATLANSÁG LÁTHATATLAN KÖNYVE, HALÁLOS ÓMENEK, AVAGY: MI A TEENDŐ, HA SORSUNK MEGPECSÉTELŐDÖTT, SZÖRNYEK SZÖRNYŰ KÖNYVE, ÁTVÁLTOZTATÁSRÓL HALADÓKNAK, VARÁZSLÁS ALAPOKON III. stb.)

Olvasáskutatók, kritikusok, írók az első kötet megjelenése óta próbálnak magyarázatot találni arra, hogy vajon mi lehet e példátlan siker titka. Úgyes marketingmunka az induláskor még biztosan nem állt a háttérben. Joanne Rowling története tulajdonképpen szintén mesebe illő: a gyermekét egyedül nevelő, elvált, munka nélküli nő egy füstös edinburghi kávéházban írogatta történeteit, kéziratát több tucat kiadó utasította el, és a Bloomsbury is csak azzal a feltétellel vállalta a kiadást, ha az író nő nem ragaszkodik teljes nevének kiírásához a címlapon, a kiadó szerint ugyanis a női név csökkentené a potenciális fiúvásárlók körét. J. K. Rowling beleegyezett, ám a kiadó ez esetben tévedett, a könyvek példányszáma azóta sem csökken, amióta írójukról kiderült: nő.

A kötetekről eddig megjelent külföldi és hazai kritikák, de még az internetes olvasói magánvélemények is főleg a gazdag, számos újítást tartalmazó nyelvezetet, a várakozást, feszültséget állandóan ébren tartó, fordulatos, sodró lendületű cselekményt, a varázslatos írói találmányt, a humort, a misztikus bájít, a fantázia, a kaland és a mulatság összjátékát dicsérik, de mivel – véleményem szerint – a valóban letehetetlen könyv új fejezetet nyit a gyerekirodalom történetében, sikerének titkait érdemes alaposabban körüljárni.

Az utóbbi húsz-harminc évben a gyerekirodalomból tematikai motívumok és műfajok tűntek el nyomtalanul, és tabuk törtek össze. Megváltozott a gyerekekről alkotott kép, és más lett a gyermekkorhoz fűződő viszony. A legfontosabb változás az, hogy eltűnt a felnőtt és a gyerek régi hierarchiája, ami egyrészt abból következik, hogy elveszett a felnőttek tekintélye, semmivé foszlottak a makulátlan felnőtt-

tekről szóló legendák, másrészt a gyerekekről is kiderült, hogy nemcsak vásott kölykök, mintagyerekek vagy a felnőttek védelmét áhítózó fiúk és lányok vannak közöttük, hanem e zűrzavaros világban a helyüket kereső, tépelődő, az életről sajátos nézeteket valló, önálló véleményükre büszke kamaszok is, akik nem elégszenek meg a lányregények rózsaszín világával vagy a történelmi hősök világraszóló hőstetteit bemutató történetekkel. Értelmüket és célcsoportjukat veszítették a megjavulásokról, bűnbánatokról szóló didaktikus históriák, a bezzeg-történetek, és föltáruáltak olyan titkok, amelyekről sosem beszéltek még gyerekeknek. Lehetett írni a halálról (igaz, erről a legóvatosabban, s inkább még mindig csak rejtjelezve), a születésről, a szexualitásról, a válás kínjairól és dilemmáiról, a drogról, a börtönbe csukott szülőről, valamint a másság és az idegenség gyötrelmeiről (külföldön jelenleg az „idegennek lenni” problémája a legdivatosabb gyerekkönyvtéma). E tabutémák eltűnésével párhuzamosan azonban újabb hiány merült fel a gyermekirodalomban: a kaland, az élmény és a megélhető történetek hiánya. Az interaktív multimédia korában a bit-agyú gyerekeknek (azokat nevezik így, akik a számítógépes játékokon és a televízió képernyőjén felnöve egészen másképp viszonyulnak a valósághoz, mint társaik; számuk rohamosan emelkedik) minden lassúnak tűnik, ami nem változik kb. hat másodpercenként, a rajzfilmekben ugyanis ennyi idő telik el két akció között. Ebből következően a képi kultúrán felnőtt gyerekeknek már nem lehet ugyanúgy írni, mint régen, a televízió épp a gyors kielégülés ígéretével csábította el a gyerekeket az olvasástól. A megváltozott, filmnyelvhez szokott gyerekekhez nemigen szóltak eddig könyvek. J. K. Rowling sikerének egyik titka, hogy felismerte ezt, és megírta a gyerekirodalom első akciókönyvét, amely valóban hasonlít az akciófilmekhez, de a „vágás-rúgás-robbantás” hármasa helyett minden bekezdésben történik valami érdekes, felbukkan egy titokzatos ember, elhangzik egy humoros szó, és a történetbe újabb és újabb szálak kapcsolódnak a folytatás ígéretével. Ez tartja ébren a figyelmet, ettől válik a könyv letehetetlenné.

A gyerekirodalom immár klasszikusnak számító történetei mindig is a valóság és a képzelet határán játszódtak, az ősi meséknek a mo-

dern meseregények világában is van létjogosultságuk. Igaz, a legtöbb meseregényben a mítoszokhoz, mesékhez való kötődés inkább egy-egy ősi motívum felhasználását, esetleg át-lényegítését jelenti (például hétfejű sárkány helyett hétfejű tündér szerepel a történetben). Rowling sikerének másik titka az, hogy neki sikerült egy, a mi világunkkal párhuzamosan létező, ám mégis teljesen önálló, saját szabályrendszerrel és sajátos használati tárgyakkal működő világot létrehoznia, melynek lakói varázslók és boszorkányok. Ennek a világnak saját pénzneme (knút, sarló, galleon), koboldok által őrzött bankrendszere van, melyet bűbáj és varázslat véd a bankrablólktól, önálló bolt-hálózattal, sőt kocsmával rendelkezik, térképre rajzolhatók a közlekedési útvonalai, és ámulatba ejtők a speciális járművei, amelyek tettség szerint továbbfejleszthetők (a Nimbusz Kétezer márkanévet viselő státuszszimbólum seprűt a harmadik kötetben a Tűzvillám nevű új prototípus váltja fel). E jól felépített infrastruktúrával és intézményrendszerrel (a Mágiaügyi Minisztériumot azért hozták létre, hogy titokban tartsa a mágiamentes, szürke hétköznapjaikat élő, unalmas emberek, azaz *muglik* előtt a boszorkányok és a varázslók létezését, különben a *muglik* mindent varázslattal akarnának megoldani) működő világnak a leglényegesebb alkotóeleme a varázsló- és boszorkánytanoncok képzését szolgáló iskola-rendszer, a Roxfort Boszorkány- és Varázsló-képző Szakiskola, valamint a kviddics elnevezésű nagyszerű nemzeti sportjáték.

Rowling világa sokban hasonlít J. R. R. Tolkien világra, de míg A Gyűrűk Úra, A Babó és A Szilmarirok csodalényei, állatai és növényei nem mind a fantázia szülöttei, Rowling könyveiben minden a fantázia terméke. Tolkien a saját kutatásaiból (angolszász, skandináv és kelta eposzok és mítoszok, nyelvemlékek) merítette ötleteit, s mielőtt a fikciót megteremtette volna, tudományos „előtanulmányban” írta le művének világát. Az egzakta magyarázat, a kötetnyi méretű függelék és a varázslatos mesevilág így, együtt hiteles események látszatát kelti, a hősök majdhogynem történelmi alakoknak tűnnek. Tolkien komor világa, amelyben a Sátán és az elpusztíthatatlan gonosz is folyamatosan jelen van, bizonyára alpmű volt Rowling számára is, de nála a tudományos apparátus helyett áltudományos és ezoterikus ta-

nok kritikáját és paródiáját olvashatjuk, noha kétségtelen, hogy Rowling is az ezotéria bizonyos tanaiból merít a folyamatos figyelemfenntartás érdekében. Míg az összes föllelhető természetfölötti lényt kiemeli a hagyományos mítosz- és meseanyagból, és új szerepkörrel ruházza fel őket, nem hagyja figyelmen kívül a horrortörténetekből ismert figurákban és jelenetekben rejlő lehetőségeket sem: a kentaur, unikornis, troll, fönixmadár, táltos, vasorrú bába, házimanó, törpe, óriás, sárkány alakja mellett egyenrangúként vannak jelen a kopogószellemek, kísértetek, vérfarkasok, vámpírok, feltűnik egy jéti, egy vértől csöpögő csuklyás alak, a kimúlásnapin pedig a Véres Báró, az ezüstös vérfoltokkal borított, ösztövé, meredt szemű kísértet arat osztatlan sikert. A hétköznapi életből ismert tárgyak, reklámok, fogalmak és jelenségek sajátosan keverednek a varázslóvilággal, mintegy profanizálva azt, ugyanakkor jól kicentizett egyszültyt teremtve a gyerek ismerős és ismeretlen, képzeletbeli világa között. Milyen vicces is az, hogy a varázslóknak is Mrs. Skower Univerzális Varázskosz-Eltávolítót kell használniuk nemkívánatos foltok esetén!

Rowling egyébként roppant következetlen a varázslatok lényegét illetően, nem sokat törődik vele, hogy mi logikus, mi nem, mikor lehet varázsolni és mikor nem, miért nem használja a főhős a láthatatlanná tévő köpönyegét, amikor használhatná is, és ha vannak kiválasztott varázslók, akik mindenről tudhatnak, akkor miért nem tudnak mindenről akkor, amikor erre nagyon nagy szükség volna. Lehetne sorolni a következetlenségeket, de fölösleges: az angolszász gyerekirodalmi hagyományoktól nem idegenek az illogikus, abszurd, groteszk vagy nonszensz elemeket is felvonultató művek, amióta Lewis Carroll, „a nonszensz atyja” megteremtette Alice Csodaországát (1865). Ugyanakkor az is fontos, hogy kiderül: vannak olyan problémák, amelyeket nem lehet varázspálcával vagy néhány varázsigével megoldani.

A siker harmadik oka maga a főszereplő, Harry Potter alakja. A legtöbb szakember annak örül, hogy a Harry Potter-könyvek megcáfolják azt a közhelyet, amely szerint a gyerekek manapság nem szeretnek olvasni. A könyvek ismeretében ez a közhely úgy módosulhat, hogy a gyerekek csak azt szeretik olvasni, ami-

hez közük van, ami róluk szól, amiben saját magukra ismerhetnek. Márpedig a tizenegy éves esetlen, szemüveges, csúnyácska kisfiú – Harry Potter – nagyszerű azonosulási modell a korai serdülőkorban járó tizenegy-tizenéves éves gyerekek számára, akik legviharosabb éveiket élik. Harry szülei halála után, alig egy éves korában kerül anyai nagynénjéékhez, akik sanyarú körülmények között tartják, például a lépcső alatti gardróbot utalják ki neki hálószoba gyanánt, és úgy beszélnek róla, mintha undok parazita volna, pedig csak egy baj van vele: feltűnően gyakran történnek körülötte furcsa dolgok. Az árva Harry nem rendelkezik a szupermenek külsejével: korához képest kicsi és alulfejlett, roppant sovány, a mostohatestvére kinőtt és meglehetősen borzalmas ruháit hordja, kerek szemüvegén szigetelőszalag tartja egyben, folyton fél és szorong, de van egy különös ismertetőjele: a homlokát vékony, villám alakú sebhely szeli át. A jel annak nyomát őrzi, hogy Harry túlélte egy halálos átkot, melyet minden idők leghatalmasabb fekete mágusa, Voldemort szórt rá. Voldemorttól az egyszerű boszorkányok és varázslók annyira félnek, hogy még a nevét sem merik kimondani, Tudodkiként emlegetik. Harry szüleit Voldemort gyilkolta meg, de a varázslók úgy tartják, hogy a gyilkosság után a kis Harry törte meg Tudodki hatalmát, ugyanis az ellene irányuló sikertelen merényletet követően Voldemort hatalma látszólag semmivé foszlott. De csak látszólag, mert igazából arra vár, hogy újra eljőjön az ő ideje, és ahhoz gyűjti az erejét, hogy a Sötét Oldal legyen hatalmon. Harry anyai nagynénjéékhez kerül, akik azzal áltatják, hogy szüleit autóbalesetben vesztette el, s ő is akkor szerezte a sebet a homlokán. Így nem csoda, hogy Harry nem érti, miért okoz akaratán kívül furcsa és természetellenes jelenségeket maga körül. Élete első tíz éve megaláztatások sorozatából áll, mígnem a tizenegyedik születésnapján megtudja, hogy varázslóvé csörgedezik ereiben, és felvételt nyer a Roxfort Boszorkány- és Varázslóképző Szakiskolába hét éves koraig. A tervezett hét kötet tehát nem más, mint az iskolaévek, ezen belül pedig Harry fejlődésének a nyomon követése tizenhét éves koráig. A hét esztendő alatt feltehetően többször is megküzd majd Voldemorttal, de Rowling úgy bonyolítja az eseményeket, hogy még a mesék boldog kime-

netelének ismeretében sem lehetünk meggyőződve róla, hogy Potteré lesz a végső győzelem. E didaxisok nélküli modern nevelődési regény nem azt ígéri, hogy Harry „valaki” lesz, ennél fontosabb az, hogy megtudja, ki is ő valójában. Családtörténete fokozatosan bontakozik ki, és a fiú lassan ráébred arra, hogy mit jelentenek számára az ősök, a meghalt szülők, mit jelent a barátság, a szövetség, valamint a jó és a rossz örök küzdelme a személyiség legmélyebb rétegeiben is. De nem csak nevelődési vagy családregegy ötvöződik e meseregényben, benne vannak a bandaregegy, az iskolaregegy, a kém-történet, a rémgeregy, a krimi és a horror elemei is. Az önismeret és az öntudatra ébredés nagy kalandja mellett ugyanis mindennél fontosabbak a könyveket behálózó rejtélyek és azok megoldási kísérletei.

Az első kötetben a bölcsek követ kell megmenteni avatatlan kezektől, a másodikban a halálos veszélyt jelentő Titkok kamrája körül támadnak bonyodalmak, a harmadik kötet pedig a köré az esemény köré szerveződik, hogy az azkabani varázslóbörtön leghírhedtebb foglya, a veszélyes fekete mágusnak és örültnek tartott Sirius Black, Harry szüleinek gyilkosa megszökött a börtönből, s kiszabadulása gyilkosságsorozattal fenyeget. (A kötet végén kiderül, hogy Sirius ártatlan, sőt ő Harry keresztapja.) A negyedik kötetben elszabadul a pokol, a Kviddics Világkupán baljós előjelek mutatkoznak, a fekete mágia képviselői kerülnek a hatalom közelébe, intrikák, durva, már-már brutális események követik egymást sorozatban. Csak bizakodni lehet, hogy a hátralévő három kötet elég lesz arra, hogy helyreálljon a rend, vagy legalábbis javuljon kissé a Jó és a Rossz arányának jelenlegi állása.

A könyvek alapjául szolgáló szüzsé pár mondattal összefoglalható, mégis háromszáz-hétszáz oldalt tesz ki egy-egy kötet. Rowling nagyszerűen bonyolítja az alaptörténetet, és érdekfeszítő mellékszálakkal veszi körül. Az „akcióbekezdések” bombasztikus sorozata mellett van érzéke ahhoz, hogy a történet fő szálát csak nagyon lassan bontakoztassa ki, és inkább a „késleltető elemek” részletezésére koncentráljon. Legnagyobb lehetősége a varázslóvilág ábrázolásában van. A népmesékben általában homály fedti, hogy miként lesz valakiből varázsló. Ha mégis szó esik róla, akkor kiderül, hogy a varázslóvá válást szigorú

beavatás előzi meg, amely testi és lelki szenvedésekkel teli. A varázslójelöltet feldarabolják, megfőzik, összerakják, és többféle próbának vetik alá, hogy azután a megszenvedett tudás árán varázslóvá avassák, de életéről, mestersegeinek titkairól semmit nem tudhatunk meg. A gyerekirodalom híres varázslói közül Michael Ende varázslótanoncjai (A VARÁZSLÓISKOLA) is iskolába járnak, ahol megtanulják, hogy csak az lehet varázsló, „*aki megismeri saját valódi kívánságait, és uralkodni tud vágyerején, továbbá tiszteletben tartja a másik ember szabad akaratát*”. Egy másik híres varázslóról, Ózról kiderül, hogy csupán illuzionista, mondhatni szélhámos, aki kihasználja a mumpicok butaságát. A leghíresebb magyar varázsló kétbalkezes (Békés Pál: A KÉTBALKEZES VARÁZSLÓ), minden varázslata fordítva sikerül, s kudarcaiból okulva tanulja meg, hogy mit is kell tennie egy „rendes” varázslónak.

Rowling varázslóvilága egészen más. Működésének alapelvei közé tartozik a jók és a rosszak párharca a varázslóvilágon belül, de az író nem húz éles határt a sötét és a jó erők között. A leggonoszabbnak gondolt mágusról bármikor kiderülhet, hogy ő a legfőbb jó, és fordítva is megtörténhet. A jó és a rossz kérdésében egyébként sokszoros ellentét feszíti a könyvet: egyrészt a muglik és a varázslók közötti ellentét, másrészt a varázslóvilágon belül a sárvérű (félvér) és az aranyvérű varázslók közötti ellentét, harmadrészt a fekete és a fehér mágia képviselői közötti párviadal. (Egyébként a második kötetből kiderül, hogy vannak kviblik is, akik a mugli származású varázslók ellentétei, olyan emberek, akik varázslócsaládban születtek, még sincsenek mágikus képességeik.) A Roxfort varázslói nagyon is emberiek, esendők, titkaik és titkolt vágyaik vannak (az egyik varázsló leghőbb vágya, hogy kiirtsa a gonoszt a világból, s ezzel egy időben piacra dobja saját fejlesztésű hajápolófőzetét), olykor nyugtások, betegek, irigyek, féltékenyek, és nem bírják, ha nem az ő csapatuk nyeri meg a kviddicskupát. Rowling nem hitteles lélek- vagy jellemábrázolás alapján mutatja hőseit, még arra sem ad magyarázatot, hogy ki miért lesz jó vagy rossz. Könyveiben a varázslótanoncok közötti különbségeket sem a cselekedetek határozzák meg. Sokkal inkább úgy tűnik, hogy jönnek és rossznak eleve születik valaki, a Szakiskola Teszlek Süvege

az egyetlen, „aki” belelát a jelöltek fejébe és szívébe, és így határozza meg, hogy ki melyik kollégiumba kerüljön. A jó és a rossz kapcsolatát egyébként az egyik varázsló professzor intézi el a legrövidebben: „*Nincs jó és rossz, csak hatalom van, és azok, akik túl gyöngék hozzá, hogy megszerezzék.*” Ilyet sem írtak még gyerekeknek...

A siker negyedik oka a Rowling nyújtotta folyamatos, humorral átítatott képzelet- és fantáziatréning, ez teszi lebilincselően izgalmasá az egész történetet. A varázslóiskolai élet (amelynek ábrázolásában sok olvasó a brit iskola-rendszer kritikáját véli felfedezni) legfeljebb tantárgyaiban tér el a hagyományos iskolai modelltől. Egy varázslójelöltnek kemény tanulási feltételek mellett, dolgozatok, vizsgák és többnyire rosszindulatú, szigorú tanárok között kell helytállnia. A varázstudását dolgozatírás közben sajnos senki nem használhatja, sőt a vizsgateszteket is puskázásátló átokkal megbűvölt lúdtollal kell írni. A tantárgyak nagyon érdekesek, bár akad közöttük néhány rendkívül unalmas is, mint például a mágiatörténet. De a Roxfortban tanítanak átváltozást, bűbájkodást (például a sárkányvér tizenkét felhasználási módja), sötét varázslatok kivédését (például vérfarkasharapás kezelése), seprűnyélen való repülést, jóslást („*a mágiatan legmegbízhatóbb ága*”), legendás lények gondozását, gyógynövénytant és mugliismeretet (!). Harry Potter diákként nem tartozik a legjobbak közé, nem sztár a maga világában, sőt attól szorong, hogy talán ő a legbutább az osztályban. Nem is igazán törődik a tanulókkal, viszont kimagasló képességű kviddicsjátékos.

A köteteket Tóth Tamás Boldizsár fordította. A harmincas éveinek elején járó fiatalember teljesítménye több szempontból is bravúros. Ez volt az első nagyobb munkája (bár rövid humoros könyveket fordított már, s van egyetem, ahol ezekből tanítják a szakszövegfordítást), és a fordítás sikere talán annak is köszönhető, hogy Tóth Tamás elsősorban szórakoztató amerikai filmek fordításával foglalkozik, és kiválóan ismeri az angol és amerikai szlenget. Mivel az Animus Kiadó nagyon rövid idő alatt szerette volna megjelentetni a Potter-köteteket, a fordítónak gyors munkát kellett végeznie. Ez egyrészt nem volt nehéz, mert a könyvek nyelvezete nem bonyolult, a szöveg éppoly

könnyen olvasható angolul, mint magyarul; másrészt a rengeteg nyelvi lelemény, szójáték fordítása körültekintést és nagy óvatosságot igényelt. A gyerekkönyvek esetében ugyanis még annak is nagy jelentősége van, hogy mi kerül tükörfordításra, mi marad meg az eredeti nyelven, s mely szavak kapnak az eredetitől teljesen eltérő jelentést. Tóth Tamás Boldizsár számára valószínűleg ennek az arálynak a megtalálása okozhatta a legtöbb gondot, de még az internetes fordítóihűség-vitát folytató és a nevek toldalékolására is kritikai megjegyzéseket tévő igényes olvasók is egyetértenek abban, hogy kitűnően oldotta meg a feladatot. Nagyon jól tette például, hogy a varázslóképző iskola nevét (Hogwart School of Witchcraft and Wizardry) Roxfort Boszorkány- és Varázslóképző Szakiskolának fordította, a Triwizard Tournament Trimágus Tusa lett, a Sorting Hat Teszlek Süveg. Ugyanakkor azt is bölcsen tette, hogy a két legfontosabb fogalom, a „mugli” (muggle) és a „kviddics” (quidditch) szavaknál meghagyta az eredeti hangalakot. A főszereplők neveit sem változtatta meg (kivéve McGonagall professzor asszony nevét, aki – érthető okokból – a gyönyörű McGalagony nevet viseli magyarul), viszont kifogyhatatlan leleménynyel adott jobbnál jobb neveket a tanóráknak, tantárgyaknak, a hétköznapi tárgyaknak és a természetfölötti lényeknek (két telitalálat: Blast-Ended-Skrewts – Durrfarkú Szurcsók, valamint Knight Bus – Kóbor Grimbusz). Az angol mellett a latin nyelvet is ismernie és használnia kellett, s ez könnyen ment olyan varázsigék esetében, mint pl. „*Exmemoriam!*” (felejtésátok) vagy „*Visualiscus!*” (láthatatlan szöveg láthatóvá tétele), ugyanakkor újabb szóalkotásra adott lehetőséget olyan varázslatnál, amely például egy szemüveg víztaszítóvá tételére irányul: „*Lepex!*” Egyébként néhány új szót feltétlenül érdemes megjegyezni a fordító nyelvújító repertoárjából: pl. zsebgyanuszkóp, levitációs pezsgőcukor, bűzpatron, bőffentőpor, trágyagránát, fülbemászóvirág, bicegóc, hippogriff, kákalag, kappa, lunaszó, vajsör, varangy alakú mentolkrémes minyon, amely élethűen ugrál az ember gyomrában, Varázsbűz-üldözési Kommandó, hoppánálás és de-hoppánálás, csuklasztócukor, orr-rágó teácsésze, békanyálkás szappan, köpkőkészlet (a köpkőjáték a golyózás mágikus változata: pontvesztés esetén a golyók kellemetlen szagú

folyadékot fröcskölnek az ellenfél arcába). Az egyik kedvenc varázsigém így hangzik: „Esküszöm, hogy rosszban sántikálok.” Aki ezt kimondja, annak a Tekergők Térképe mozgó tinpöttyökkel megmutatja, hogy kik és hol tartózkodnak a térkép által jelzett területeken. Az iskolában száznegyvenkét lépcső van, és mind egyiken máshogy kell járni: pl. vannak olyanok, amelyek pénteki napokon máshová vezetnek, s az ajtók nyitásával sem könnyebb boldogulni (az egyiket csiklandozni kell, a másikat szépen kérni), a folyosókon függőképeken ábrázolt emberek átjárnak egymáshoz látogatásba, baglyok hozzák a napi postát. A párbajszakkörön az ellenfelek átkokat szórnak egymásra, de halálos átkokkal nem dolgozhat egyik fél sem, helyette a lefegyverző és a csiklandozó bűbáj ajánlott. Egy látszólag üres napló a következőképpen kel életre, hogy több évtizeddel azelőtti eseményeket tegyen láthatóvá: „A napló lapjai peregni kezdtek, mintha viharos szél kapott volna beléjük. A könyvecske június

közepéhez lapozta magát. Harry tátott szájjal nézte, ahogy a június tizenharmadikához tartozó kis négyzet miniatűr képernyővé változott.” Rowling kifogyhatatlan az ötleteiből, s minden jel szerint leleményei kitaranak a hetedik kötetig.

Rowlingnak három kötetet kell még megírnia, de az eddig megjelent négy kötet fogadtatása fölveti a továbbírás felelősségét. Ifjúsági írók ekkora felelősség még soha nem terhelt: annak, akinek ilyen hatalmas olvasótábora van, vigyáznia kell arra, hogy milyen irányba vezeti a történet fonalát, s mire tanítja a gyerekek millióit. Bízunk benne, hogy Rowling is megszívleli a Harry Potternek szánt tanácsot: „A döntéseinkben és nem a képességeinkben mutatkozik meg, hogy kik is vagyunk valójában.”

Irodalom

F. Komáromi Gabriella (szerk.): GYERMEKIRODALOM. Helikon, 1999.

Boldizsár Ildikó

A folyóirat a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma,

a Nemzeti Kulturális Alapprogram

és a Soros Alapítvány

támogatásával jelenik meg

